Integrarea arhivelor din Basarabia în sistemul arhivistic al României Întregite

CZU: 930.25(498.7:498)

Iurie BOSTAN 0000-0003-4696-2064

Subiectul cercetării vine să completeze concluziile la care am ajuns în precedentul studiu, în sensul examinării impactului survenirii modificărilor politice și sociale asupra sistemului arhivistic din Basarabia după realizarea Unirii Basarabiei cu Regatul României, în baza unor observații pe care le-am realizat în cursul documentării pentru cercetările anterioare. Principalul scop al acestei comunicări este de a aduce informații noi în ceea ce privește modul în care a evoluat și a funcționat sistemul arhivistic din Basarabia în perioada interbelică, după modelul sistemului arhivistic din Vechiul Regat. În acest context, menționăm că, deși există modeste studii privind istoria arhivelor din Basarabia, în istoriografia românească lipsește cu desăvârșire o privire comparativă asupra aspectelor istoriei arhivelor din Basarabia aflată sub dominația țaristă și a sistemului arhivistic centralizat din perioada României Întregite.

În contextul reîntregirii țării, are loc și reîntregirea sistemului arhivistic, în care scop autoritățile centrale au constituit Sucursala Arhivelor Statului din Chișinău în baza fostei arhive Guberniale a Basarabiei, care a fost transmisă în gestiunea Directoratului de Interne în anul 1917. Astfel, Sucursala Arhivelor Statului din Chișinău devine principala instituție din domeniul arhivistic în Basarabia. Director al Sucursalei a fost numit Leon T. Boga, care a desfășurat o vastă activitate pentru organizarea și funcționarea la Chișinău a unei arhive moderne. Acest proces a făcut parte din politica „descentralizării sistemului arhivistic", întreprinsă de către directorul arhivelor statului, profesorul universitar Dimitrie Onciul. Prin constituirea arhivelor sucursale în capitalele teritoriilor românești alipite, se urmărea asigurarea integrității documentelor de arhivă și avea loc descentralizarea arhivelor statului, ceea ce a contribuit la salvgardarea unor importante documente de arhivă care și în prezent fac parte din patrimoniul arhivistic.

Vom examina starea defectuoasă a arhivelor la etapa de constituire a Sucursalei din Chișinău: aici ne referim la rapoartele emise de diferite instituții din Basarabia, prin care comunicau despre cazuri de risipire, distrugere și chiar de scoatere la vânzare a dosarelor ca maculatură. Vom examina cadrul normativ în domeniu, Legea pentru organizarea Arhivelor Statului, adoptată în 1925; impactul arhiviștilor și arhivarilor, inclusiv al conducerii Sucursalei din Chișinău asupra proceselor de completare, conservare, valorificare și protejare a patrimoniului documentar; procesul de valorificare a documentelor în scop social-juridic și științific; rolul activității Comisiei Științifice a Arhivelor din Basarabia în privința valorificării și salvgardării patrimoniului documentar din acea perioadă.

Așadar, ceea ce se poate constata este că unificarea sistemului arhivistic din Basarabia, ca și a întregului sistem din Regat, s-a încheiat în anul 1925, odată cu intrarea în vigoare a Legii pentru organizarea Arhivelor Statului. Astfel, au fost puse bazele unui sistem arhivistic modern, care îngloba principalele procese necesare pentru funcționarea arhivelor: ordonarea, completarea, conservarea, asigurarea integrității și valorificarea documentelor de arhivă. Acesta era un sistem centralizat și dispunea de o entitate cu atribuții depline în domeniul arhivistic, având un impact semnificativ în evoluția lui ulterioară, chiar și prin prisma faptului că o mare parte de documente, conservate în perioada interbelică, pot fi consultate și în prezent în fondurile Agenției Naționale a Arhivelor din Republica.